

КІЗИМА

Андрій Ярославович
kizyma66@gmail.com

УДК 336.143

ЛОБОДИНА

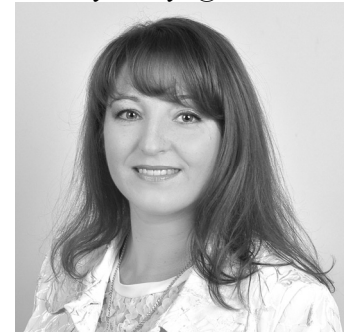
Зоряна Миколаївна
zoryanatyk@ukr.net

к.е.н., доцент, декан
факультету фінансів,
Тернопільський національний
економічний університет

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ
БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ДЕРЖАВИ

THE MECHANISM OF FORMATION OF
THE BUDGET FUNDS IN THE CONTEX
OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF THE STATE

к.е.н., доцент, Тернопільський
національний економічний
університет

У статті розглянуто теоретичні та практичні засади функціонування механізму формування бюджетних коштів. Запропоновано науковий підхід до трактування сутності дефініцій «формування бюджетних коштів» та «механізм формування бюджетних коштів». Виокремлено та охарактеризовано методи, форми, інструменти, важелі механізму формування бюджетних коштів. Акцентовано увагу на ключових аспектах функціонування зазначеної складової бюджетного механізму держави і ролі у регулюванні соціально-економічних процесів.

В статье рассмотрены теоретические и практические основы функционирования механизма формирования бюджетных средств. Предложено научный подход к трактовке сущности дефиниций «формирование бюджетных средств» и «механизм формирования бюджетных средств». Выделены и охарактеризованы методы, формы, инструменты, рычаги механизма формирования бюджетных средств. Акцентировано внимание на ключевых аспектах функционирования указанной составляющей бюджетного механизма государства и роли в регулировании социально-экономических процессов.

Theoretical and practical principles of functioning of the mechanism of formation of the budget funds were discussed in the article. The scientific approach to the interpretation of the essence definitions of «formation of the budget funds» and «the mechanism of formation of the budget funds» was proposed. Methods, forms, tools, levers of the mechanism of formation of the budget funds were allocated and characterized. On the key aspects of the functioning of that part of the budget mechanism of the state and its role in the regulation of social-economic processes was paid attention.

Ключові слова: бюджетний механізм, механізм формування бюджетних коштів, бюджетні кошти, надходження бюджету, доходи, податки, позики, податковий метод, позиковий метод, податковий борг, державний і місцевий борг

Ключевые слова: бюджетный механизм, механизм формирования бюджетных средств, бюджетные средства, поступления бюджета, доходы, налоги, ссуды, налоговый метод, ссудный метод, налоговый долг, государственный и местный долг

Keywords: budget mechanism, the mechanism of formation of the budget funds, budget funds, budget revenues, income, taxes, loans, tax method, loan method, tax debt, state and local debt

ВСТУП

Важливою передумовою соціально-економічного розвитку України є формування необхідного для реалізації функцій органів державної влади та місцевого самоврядування обсягу бюджетних коштів. Проте, в умовах фінансової кризи, підсиленої військовою агресією на Сході України, значним рівнем тінізації економіки, корупцією в органах

державної влади, неефективним державним управлінням, антагонізмом безмежного зростання суспільних потреб і обмеженості ресурсів, досягти зазначеної цілі стає дедалі важче. Відтак пошук ефективних фінансових методів, форм, інструментів та важелів механізму реалізації бюджетної політики в частині формування централізованого фонду грошових коштів не втрачає своєї актуальності.

Серед вагомих наукових досліджень, в яких

розглядалися проблеми формування надходжень бюджету держави та ролі бюджетного механізму у зазначеному процесі праці О. Василика, В. Дем'янишина, І. Запатріної, О. Кириленко, А. Крисоватого, М. Крупки, І. Луїної, Ц. Огня, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, О. Романенко, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

У наукових працях основна увага акцентується на теоретичних засадах та практичних питаннях функціонування механізму формування доходів державного та місцевих бюджетів, у той час, як джерелом фінансового забезпечення реалізації функцій органів державної влади та місцевого спрямування поряд із доходами бюджетів є інші надходження (внутрішні та зовнішні запозичення, кошти від приватизації державного майна та від продажу цінних паперів, повернуті з депозитів бюджетні кошти і т.д.), для акумуляції яких використовуються відмінні від формування доходів елементи бюджетного механізму.

МЕТА РОБОТИ полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад та проведенні аналітичної оцінки функціонування механізму формування бюджетних коштів, визначенні ключових аспектів його розвитку та ролі у регулюванні соціально-економічних процесів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та теоретичною основою дослідження є фундаментальні положення світової економічної та фінансової наук, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених з питань державних фінансів та регулювання бюджетних відносин. При проведенні дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід до вивчення бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави і його елементів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Однією із складових бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави є механізм формування бюджетних коштів, який забезпечує наповнення централізованого фонду грошових коштів в обсягах, необхідних для виконання державою своїх функцій.

В економічній літературі практично не зустрічаються наукові підходи до трактування поняття «формування бюджетних коштів» чи «механізм формування бюджетних коштів». Здебільшого вітчизняні науковці оперують дефініціями «формування доходів бюджетів», «формування централізованого фонду грошових коштів» та акцентують увагу на елементах бюджетного механізму, за допомогою яких формується саме дохідна частина державного та місцевих бюджетів, а не бюджетні кошти загалом.

Під формуванням бюджетних коштів, на наш погляд, доцільно розуміти організований відповідно до вітчизняних (внутрішні джерела надходжень) і міжнародних (зовнішні джерела надходжень) правових норм процес планування та акумулювання надходжень державного та місцевих бюджетів.

Принагідно акцентувати увагу, що надходження бюджету у Бюджетному кодексі України трактуються як доходи бюджету (податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ)), повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна, повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу цінних паперів [2]. Поряд із цим, належні відповідно до законодавства надходження бюджету вважаються бюджетними коштами [2].

Механізм формування бюджетних коштів пропонуємо розглядати як:

- складову бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави;
- сукупність фінансових форм, методів, інструментів, важелів, за допомогою яких забезпечується здійснення широкої системи розподільчих і перерозподільчих процесів, формування централізованого фонду грошових коштів, функціонування бюджетної системи в цілому та реалізація засад бюджетної політики, спрямованої на забезпечення соціально-економічного розвитку держави.

Формування бюджетних коштів здійснюється у два етапи:

- 1) планування надходжень державного та місцевих бюджетів, яке відбувається на перших двох стадіях бюджетного процесу на державному та місцевому рівнях;
- 2) повна і своєчасна мобілізація запланованих надходжень, що досягається під час виконання державного та місцевих бюджетів і є третьою стадією бюджетного процесу.

Завершенням цього процесу є складання звітності про виконання державного та місцевих бюджетів.

Формування бюджетних коштів як складова їх управління (у Бюджетному кодексі України управління бюджетними коштами – сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних з формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів [2]) забезпечується за допомогою елементів бюджетного механізму держави. Так, методами механізму формування бюджетних коштів вважаємо бюджетне прогнозування і планування, податковий, позиковий, трансфертний, інші неподаткові методи, бюджетне регулювання, бюджетний контроль.

Підтримуючи підходи вітчизняних вчених, зокрема О. Василика, К. Павлюк [3, с. 241] та В. Дем'янишина [5, с. 247–248], до трактування дефініцій «бюджетне прогнозування» та «бюджетне планування», в контексті нашого дослідження як методів бюджетного механізму держави під бюджетним прогнозуванням вважаємо за доцільне

розуміти науково-аналітичний процес оцінки можливих варіантів формування та використання централізованого фонду грошових коштів у перспективі. Результати аналізу є основою для вибору цілей – орієнтирів при розробленні проекту державного та місцевих бюджетів.

Бюджетне планування – це управлінська діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування щодо конкретизації обсягів, джерел формування та напрямів використання бюджетних коштів для забезпечення соціально-економічного розвитку держави.

Бюджетне регулювання – перерозподіл бюджетних коштів між різними ланками бюджетної системи (між різними бюджетами; з бюджетів одного рівня до бюджетів іншого рівня) з метою збалансування усіх видів бюджетів та забезпечення фінансового вирівнювання регіонів, та також адміністративно-територіальних одиниць [5, с. 281].

Під бюджетним контролем розуміється комплексна та цілеспрямована діяльність, що містить систему економіко-правових заходів уповноважених контролюючих суб'єктів, спрямованих на забезпечення законності та ефективності дій учасників бюджетного процесу під час складання, розгляду, затвердження бюджетів, виконання та внесення змін, звітування про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України [4, с. 104].

На більш детальному розгляді податкового, позикового, трансфертного, інших неподаткових методів зупинимося пізніше.

На відміну від методів форми реалізації бюджетного механізму пов'язані з рухом бюджетного фонду, зокрема, акумулюванням та використанням бюджетних коштів. Кожна із форм використовує свої елементи, які забезпечують її реалізацію у повному обсязі [5, с. 239]. Для формування централізованого фонду грошових коштів застосовуються податкова, позикова, трансфертна та інші неподаткові форми.

Інструменти бюджетного механізму відображають конкретну форму руху грошових потоків. Будь-який інструмент – це засіб вирішення певних завдань чи досягнення певного впливу.

Використання фінансових інструментів пов'язане з відповідними важелями, що визначають характер їх дії і відображають не рух коштів, а характеризують параметри, умови і форми цього руху. У першу чергу це ті нормативи і ставки, що визначають їх обсяги, а також умови проведення тих чи інших фінансових операцій. За допомогою важелів встановлюється характер дії окремих інструментів [11, с. 81].

У складі механізму формування бюджетних коштів виділяємо інструменти – доходи, податки, збори, внески, відрахування, державні позики, неподаткові надходження, трансферти (міжбюджетні – дотації, субвенції; від урядів зарубіжних країн), бюджетні кредити, надходження, та важелі – ставки податків, зборів, внесків, відрахувань, податкові пільги, податкові канікули, орендна плата, норми і нормативи, проценти за кредит, штрафи, пені, інші стимули та санкції тощо.

Результати практичного застосування методів, форм, інструментів та важелів механізму формування бюджетних коштів відображаються в обсязі акумульованих до державного та місцевих бюджетів надходжень (рис. 1).

Формування бюджетних коштів відбувається за рахунок внутрішніх (ВВП та національне багатство України) та зовнішніх (ВВП зарубіжних країн) джерел. Упродовж 2004–2016 рр. обсяг бюджетних коштів зріс у 9,7 разу до 1121,43 млрд. грн. у 2016 р. Середній темп приросту становив 20,8%.

Враховуючи склад надходжень бюджету держави, виокремлюють різні методи та форми їхнього формування (табл. 1).

Упродовж 2004–2016 рр., зважаючи на найбільшу питому вагу податкових надходжень у структурі надходжень бюджету держави (від 54,45% у 2004 р. до 58,03% у 2016 р. (середній показник за аналізований період – 55,58%)), основним методом формування бюджетних коштів вважаємо податковий метод. Проте, після зростання його ролі у формуванні надходжень бюджету держави упродовж 2004–2007 рр. спостерігалася нерівномірна тенденція до її зниження аж до 2015 р.

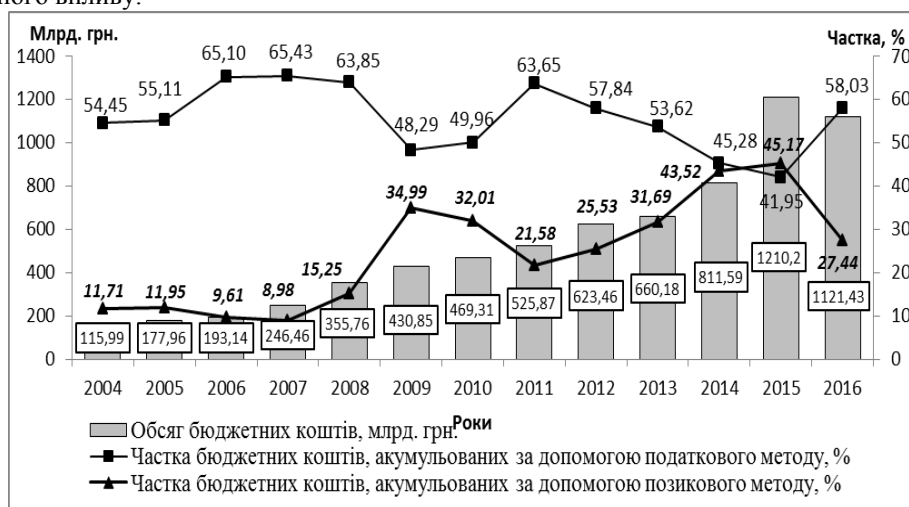

Рис. 1. Динаміка обсягу бюджетних коштів та їх частки, акумульованих податковим і позиковим методами у 2004–2016 рр. [складено авторами на основі даних [7]]

Таблиця 1

Фінансові методи та форми механізму формування бюджетних коштів

[складено авторами на основі [1, с. 277–281]]

Вид надходжень державного та місцевих бюджетів	Метод формування		Форма формування
Податки	податковий		податкова
Трансферти (міжбюджетні та від урядів зарубіжних країн)	трансфертний		трансфертна
Доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, власні надходження бюджетних установ, інші неподаткові доходи бюджету	від продуктивної діяльності, від майна і майнових прав, від державних угідь	неподатковий	неподаткова
Доходи від продажу основного капіталу, від реалізації державних запасів і товарів, продажу землі і нематеріальних активів	від майна і майнових прав		
Кошти від приватизації державного майна	неподатковий		
Надходження бюджету за рахунок повернення бюджетних коштів з депозитів	неподатковий		
Надходження бюджету за рахунок зміни (зменшення) обсягів готівкових коштів			
Надходження бюджету за рахунок запозичень	позиковий		позикова
Надходження бюджету за рахунок продажу цінних паперів			
Надходження бюджету за рахунок одержання бюджетних коштів з єдиного казначейського рахунку			

Що стосується ролі позикового методу у формуванні бюджетних коштів, то тенденція її зміни є протилежною – зниження ролі податкового методу формування надходжень державного та місцевого бюджетів супроводжується зростанням ролі позикового методу і навпаки.

Роль неподаткового методу формування надходжень бюджету держави щороку зменшується, оскільки питома вага неподаткових надходжень має тенденцію до зменшення з 33,84% у 2004 р. до 14,53% у 2016 р. (середній показник за аналізований період – 19,85%).

За допомогою трансфертного методу бюджетного механізму держави мобілізуються доходи бюджетів у вигляді трансфертів від урядів зарубіжних країн – кошти, отримані від секретаріату ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ або іншої міжнародної організації за участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, гранти (дарунки), надходження в рамках програм допомоги ЄС (надходження в рамках програм секторальної бюджетної підтримки ЄС, інша допомога) та міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [2]. Зважаючи на те, що практично усі бюджети одночасно надають і отримують дотації і субвенції, особливістю міжбюджетних трансфертів як елементу бюджетного механізму держави є те, що вони є інструментом як механізму використання бюджетних коштів, так і механізму формування бюджетних коштів. Міжбюджетні трансферти формуються у процесі вторинного розподілу ВВП або використання централізованого фонду грошових коштів, а тому відображаються у видатковій частині бюджету, який їх надає і є інструментом механізму використання бюджетних коштів (які сформовані за допомогою податкового, позикового, неподаткового методів). Водночас міжбюджетні трансферти є доходами бюджету, який

їх отримує, а, отже, відносяться до інструментів механізму формування бюджетних коштів. Власне тому трансфертний метод у частині акумулювання міжбюджетних трансфертів у певній мірі поряд із такими основними методами як податковий і позиковий відіграє важливу, хоча і другорядну роль.

Враховуючи антагонізм безмежного зростання суспільних потреб і обмеженості ресурсів держави для їх задоволення, для урядів усіх країн актуальною є проблема вибору методів формування бюджетних коштів.

Надходження бюджету держави, акумульовані за допомогою податкового методу, обмежені, і, враховуючи висновки вчених-економістів П. Годме та А. Лаффера, необґрунтоване зростання ставок податків в окремі періоди економічного розвитку призводить до стримування підприємницької ініціативи і є причиною зменшення зазначених надходжень.

Сягнувши певного рівня, претензії фіску заходять у суперечність з економічними можливостями, стають соціально неприйнятними, що унеможлиблює виконання органами державної влади та місцевого самоврядування своїх повноважень на належному рівні. Відтак, в умовах перманентного збільшення обсягу витрат бюджету держави, зумовлених постійним зростанням державних потреб, фінансування цих потреб за рахунок вільних грошових коштів фізичних і юридичних осіб у формі державних позик – альтернатива для фіску [11, с. 239].

Поряд із спільною рисою податкового та позикового методів бюджетного механізму держави (забезпечувальна роль у формуванні бюджетних коштів), існують суттєві відмінності між зазначеними методами (у характері формування надходжень, регульовальних властивостях, ризиках та наслідках використання), на які доцільно зважати органам

державної влади та місцевого самоврядування у процесі управління бюджетними коштами.

Практичне застосування податкового методу формування бюджетних коштів передбачає використання фінансового інструменту бюджетного механізму держави – податків, які характеризуються безповоротністю, примусовістю справляння, надійністю, регулярністю та стабільністю надходження. Дія податків залежить від таких фінансових важелів: ставки податків, податкові пільги, податкові канікули, пеня, інші санкції за порушення податкового законодавства тощо.

Зважаючи на конфлікт інтересів, який неминує виникає між платниками податків та державою, і проявляється у несвоєчасній та неповній сплаті платниками податкових зобов'язань до державного та

місцевих бюджетів, використання податкового методу формування бюджетних коштів супроводжується виникненням податкового боргу.

Зростання податкового боргу призводить до втрат бюджету, недостатнього рівня бюджетного забезпечення реалізації функцій держави, посилює макроекономічну незбалансованість і є причиною сповільнення соціально-економічного розвитку держави (відображається у зниженні доходів, витрат державного та місцевих бюджетів, ВВП, сукупного попиту, сукупної пропозиції та зростанні дефіциту бюджету, темпів інфляції, рівня безробіття).

Динаміка податкового боргу України та відношення його обсягу до податкових надходжень бюджету держави відображена на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка обсягу податкового боргу та його частки у податкових надходженнях до державного та місцевих бюджетів України у 2004–2016 рр.
[складено авторами на основі даних [6; 7; 9]]

поряд із зростанням податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів України у 10,3 разу у 2016 р. порівняно із 2004 р., спостерігається негативний тренд зростання обсягу податкового боргу у 4,3 разу за аналізований період. Середній темп приросту податкового боргу становив 17,9% та не перевищував середній темп приросту податкових надходжень – 21,5%.

Отже, для забезпечення соціально-економічного розвитку держави поряд із необхідністю посилення ролі непрямого оподаткування для збільшення частки доходів та прибутків у розпорядженні платників податків, що є загальноєвропейським трендом [10], забезпечення стабільності податкового законодавства, спрощення складних процедур адміністрування податкових надходжень як векторів реформування системи оподаткування, одним із шляхів удосконалення податкового методу формування бюджетних коштів вважаємо також впровадження комплексу заходів щодо мінімізації податкового боргу. До найважливіших з них відносимо:

– підвищення ефективності та прозорості діяльності державної фіскальної служби України у напрямку покращення професійної компетентності та іміджу працівників фіскальних органів, зниження рівня корумпованості зазначеної інституції,

посилення обґрунтованості податкового планування та результативності податкового контролю;

– формування податкової культури платників податків, посилення відповідальності за порушення податкового законодавства;

– погашення податкової заборгованості конкретного платника зі сплати одних податків та податкових зборів за рахунок переоплат інших.

Практичне застосування позикового методу формування бюджетних коштів передбачає використання не менш важливого інструменту бюджетного механізму держави – державних позик, які характеризуються добровільністю залучення та поверненістю коштів, платністю, строковістю, тимчасовістю користування, невисокою передбачуваністю дії. Важелями впливу в системі державних запозичень є процентні ставки, а також умови випуску і погашення [11, с. 88] тощо.

Використання позикового методу формування бюджетних коштів зумовлює виникнення державного і місцевого боргу та необхідність здійснення витрат із державного і місцевих бюджетів на його обслуговування.

Аналіз динаміки державного і місцевого боргу України та обсягу надходжень бюджету держави, залучених позиковим методом (рис. 3) у 2004–2016 рр., дає підстави констатувати перевищення обсягу

державного і місцевого боргу України (середній темп приросту – 30,5%) над обсягом надходжень бюджету держави, залучених позиковим методом (середній темп приросту – 29,7%), у 1,7 разу та щорічне збільшення обсягу такого перевищення від 54,12 млрд. грн. у 2004 р. до 1343,09 млрд. грн. у 2016 р.

Динаміка обсягу дефіциту бюджету держави та

відношення державного і місцевого боргу до зазначеного показника, відображена на рис. 4, дає підстави стверджувати, що зростання бюджетного дефіциту з 11,01 млрд. грн. у 2004 р. до 54,7 млрд. грн. у 2016 р. зумовило необхідність пошуку джерел його покриття, зокрема – залучення внутрішніх і зовнішніх запозичень, обсяг яких щороку зростає.

Рис. 3. Динаміка державного і місцевого боргу України та обсягу надходжень бюджету держави, залучених позиковим методом у 2004–2016 рр. [складено авторами на основі даних [7; 8]]

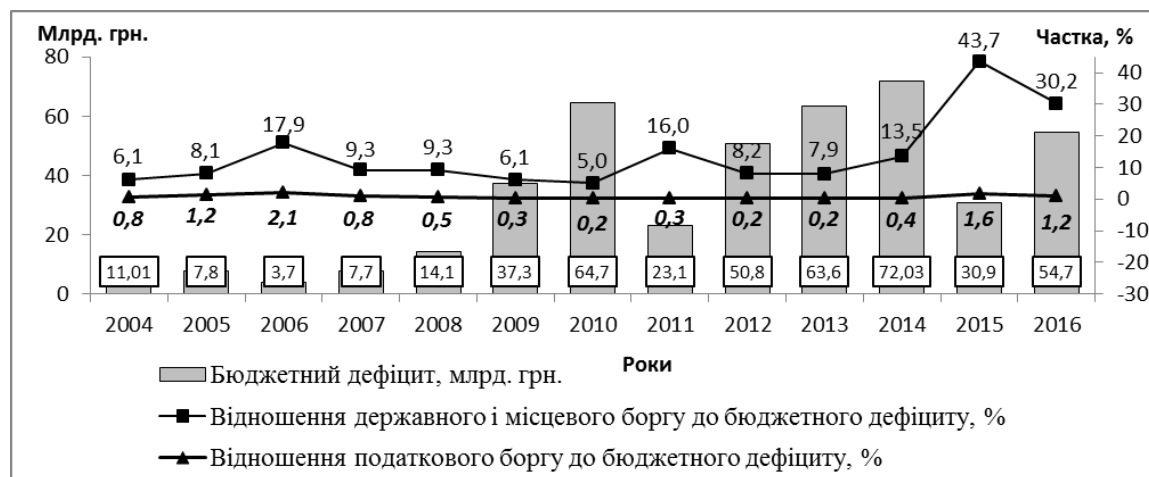

Рис. 4. Динаміка дефіциту бюджету держави та відношення податкового боргу України та державного і місцевого боргу до дефіциту бюджету держави у 2004–2016 рр. [складено авторами на основі даних [6–9]]

Активне використання позикового методу формування бюджетних коштів призвело до значного переважання обсягу державного і місцевого боргу над дефіцитом бюджету держави – з 6,1 разу у 2004 р. до 30,2 разу у 2016 р. Крім того, починаючи із 2014 р. спостерігається перевищення частки державного і місцевого боргу у ВВП на 1,18% та 8,16% у 2015 р. над критичним рівнем співвідношення боргу до ВВП – 60%, визначеним Маастрихським договором та критеріями Міжнародного валютного фонду, що є загрозою борговій безпеці України.

Отже, невпинне зростання державного і місцевого боргу потребує удосконалення боргової політики держави та вибору ефективного механізму її реалізації.

Резервом зростання доходів державного та місцевих бюджетів та одним із шляхів зменшення бюджетного дефіциту є мінімізація податкового боргу. Оскільки у 2005 р. податковий борг перевищив бюджетний дефіцит у 1,2 разу, 2006 р. – 2,1 разу, 2015 р. – 1,6 разу, за 9 місяців 2016 р. – 1,2 разу, то успішна реалізація превентивних заходів щодо його погашення та недопущення в майбутньому сприяла б суттєвому скороченню бюджетного дефіциту, а відтак і покращенню соціально-економічного розвитку держави.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних і практичних засад формування бюджетних коштів як складової процесу управління ними дало підстави зробити певні висновки.

Під формуванням бюджетних коштів доцільно розуміти організований відповідно до вітчизняних (внутрішні джерела надходжень) і міжнародних (зовнішні джерела надходжень) правових норм процес планування та акумулювання надходжень державного та місцевих бюджетів.

Механізм формування бюджетних коштів пропонуємо розглядати як складову бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави та сукупність фінансових форм, методів, інструментів, важелів, за допомогою яких забезпечується здійснення широкої системи розподільчих і перерозподільчих процесів, формування централізованого фонду грошових коштів, функціонування бюджетної системи в цілому та реалізація засад бюджетної політики держави.

Методами механізму формування бюджетних коштів вважаємо бюджетне прогнозування і планування, податковий, позиковий, трансфертний, інші неподаткові методи, бюджетне регулювання, бюджетний контроль. Поряд з методами у складі механізму формування бюджетних коштів виділяємо форми – податкова, позикова, трансфертна та інші неподаткові форми; інструменти – доходи, податки, збори, внески, відрахування, державні позики, неподаткові надходження, трансферти (міжбюджетні – дотації, субвенції; від урядів зарубіжних країн), бюджетні кредити, надходження, та важелі – ставки податків, зборів, внесків, відрахувань, податкові пільги, податкові канікули, орендна плата, норми і нормативи, проценти за кредит, штрафи, пені, інші стимули та санкції тощо.

Результати практичного застосування елементів механізму формування бюджетних коштів впливають на соціально-економічний розвиток держави і відображаються в обсязі акумульованих до державного та місцевих бюджетів надходжень, серед яких переважають податкові надходження, що дає підстави вважати податковий метод основним методом формування бюджетних коштів. Тенденція зміни ролі позикового методу у формуванні бюджетних коштів є протилежною – зниження ролі податкового методу формування надходжень державного та місцевого бюджетів супроводжується зростанням ролі позикового методу і навпаки. Роль неподаткового методу формування надходжень бюджету держави щороку зменшується, оскільки питома вага неподаткових надходжень має тенденцію до зменшення.

Досліджуючи зв'язок між бюджетним дефіцитом, податковим та державним і місцевим боргом, резюмуємо, що негативні наслідки використання податкового методу формування бюджетних коштів, що виявляються у зростанні податкового боргу, зумовлюють зростання бюджетного дефіциту. Водночас для бюджетного забезпечення функцій

держави та покриття дефіциту бюджету держави застосовується позиковий метод, що призводить до зростання державного і місцевого боргу та видатків державного і місцевих бюджетів на його обслуговування. Розв'язання проблем, пов'язаних із використанням податкового і позикового методів формування бюджетних коштів, потребує виважених підходів до удосконалення податкової та боргової політик держави.

Список використаних джерел

1. Бюджетна система: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.
2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
4. Гетманець О.П. Бюджетний контроль: організаційно-правові засади: монографія / О.П. Гетманець. – Х.: Екограф, 2008. – 308 с.
5. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія / Дем'янишин В.Г. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
6. Зведені звіти про податковий борг до зведеного, державного та місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.
7. Звіти Державної казначейської служби України про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2004–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>.
8. Інформаційна довідка Міністерства фінансів України щодо державного та гарантованого державного боргу України у 2004–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
9. Інформація щодо сум податкового боргу станом на 01.01.2015 р., 01.01.2016 р. / Лист Державної фіскальної служби України «Про розгляд запиту від 21.03.2016 №2900/У/99-99-23-02-14».
10. Податкові механізми відновлення соціально-економічного розвитку в контексті реформи 2016 року: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatkov_i_mehanizmu-f6424.pdf.
11. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку: монографія / [В. Опарін, В. Федосов, С. Львовичкін та ін.] ; за заг. ред. В. Опаріна, В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2016. – 695 [1] с.